

Biyolojik çeşitliliği korumak için yeni bir politika aracı: Diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri

Yunus Aydın^a, Ayhan Akyol^{b,*}

Öz: Korunan alan uygulamaları, biyoçeşitlilik kaybının önlenmesi için dünyada yaygın olarak tercih edilen alan temelli bir koruma önlemidir. Ancak korunan alanların yaklaşık bir asırdır birincil koruma stratejisi olmasına rağmen, biyolojik çeşitliliğin azalmakta olduğu ve istenilen koruma hedeflerine ulaşılmasında bu araçların yeterli olamayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu alanlar için ek farklı koruma araçlarının geliştirilmesi çabaları başlatılmıştır. Bu gelişmeler kapsamında Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine taraf olan ülkeler, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için belirlenen küresel amaç ve hedeflere ulaşma aracı olarak geleneksel korunan uygulamalarının yanına “Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemleri” (OECMs: Other Effective Area-Based Conservation Measures-2010) de eklemiştir. Bu çalışmada biyolojik çeşitlilik kaybı ile mücadelede yeni bir in-situ koruma yaklaşımı olarak ortaya çıkan OECMs kavramının; tanımı, tarihçesi, koruma değerleri, güncel uygulamalar, biyolojik çeşitliliği korumadaki rolü ve sağlayacağı katkılar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Doğayı insanlarla birlikte koruma anlayışı içeren OECMs’ler, daha geniş katılımı daha geniş alanlarda biyoçeşitliliğin korunması fırsatını yaratmaktadır. Ayrıca OECMs alanlarının sadece kendi aralarında değil, korunan alanlar arasında da bağlantılar sağlayarak küresel koruma sistemlerinin genel etkinliğini artıracak değerlendirilmektedir. OECMs’lerin, korumanın temel taşı olan “Korunan Alanlar” için rakip bir araç olmadığı aksine mevcut koruma sistemine önemli katkı sağlayacağı ve tamamlayıcı bir rol oluşturacağı ortaya çıkmaktadır. Türkiye açısından ise OECMs tanımı ve kriterlerini karşılayabilecek birçok karasal ve deniz alanının var olabileceği değerlendirilmektedir. Ancak, bu yeni koruma aracının hem küresel hem de yerel düzeyde yaygınlaşmasını sağlayacak politikalara, rehberliklere, finansal desteklere ve araştırmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar kelimeler: Alan bazlı koruma, Biyoçeşitlilik, Koruma politikaları, Korunan alanlar, OECMs

A new policy tool for conserving biodiversity: Other effective area-based conservation measures

Abstract: Protected areas are an area-based conservation measure that is widely preferred in the world to prevent biodiversity loss. However, although protected areas have been the primary conservation strategy for nearly a century, it is becoming clear that biodiversity is decreasing and that these tools will not be sufficient to achieve the desired conservation goals. Therefore, efforts have been initiated to develop additional different conservation tools for these areas. Within the scope of these developments, countries that are party to the United Nations Convention on Biological Diversity have added OECMs (Other Effective Area-Based Conservation Measures-2010) to traditional protected areas applications as a tool to achieve the global goals and targets determined for the conservation and sustainable use of biodiversity. In this study, the definition, history, conservation values, current practices, role in biodiversity conservation and contributions of the OECMs concept, which has emerged as a new in-situ conservation approach in combating biodiversity loss, have been tried to be presented. OECMs, which include the concept of protecting nature together with people, create the opportunity to protect biodiversity in wider areas with wider participation. In addition, it is evaluated that OECMs areas will increase the overall effectiveness of global protection systems by providing connections not only among themselves but also between protected areas. It is revealed that OECMs are not a rival tool for “Protected Areas”, which are the cornerstone of protection, but on the contrary, they will make a significant contribution to the current protection system and create a complementary role. In terms of Turkey, it is evaluated that there may be many terrestrial and marine areas that can meet the OECM definition and criteria. However, there is a need for policies, guidance, financial support and research that will ensure the dissemination of this new protection tool at both global and local levels.

Keywords: Area based conservation, Biodiversity, Protection policies, Protected areas, OECMs

1. Giriş

Küresel çevre problemlerinin özellikle son 50 yılda artması ve daha sık gündem olmasıyla birlikte uluslararası ölçekte çözüm arayışları da hız kazanmıştır. Bu kapsamda uluslararası seviyede birçok ülkenin katılmış olduğu zirve,

toplantı, konferans düzenlenmiş ve bazılarının sonucunda tarafların ortak aldığı kararlar ile bildirimler, sözleşmeler, eylem planları, hedefler, amaçlar, protokoller, stratejiler (Birleşmiş Milletler; Biyolojik Çeşitlilik, İklim Değişikliği Çerçeve, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmeleri, Viyana Sözleşmesi, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kavaklıdere Meslek Yüksek Okulu, Ormancılık Bölümü, Muğla

^b İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, İzmir

* **Corresponding author** (İletişim yazarı): ayhan.akyol@ikcu.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 07.03.2025, **Accepted** (Kabul tarihi): 29.04.2025

Citation (Atıf): Aydın, Y., Akyol, A., 2025. Biyolojik çeşitliliği korumak için yeni bir politika aracı: Diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri. Turkish Journal of Forestry, 26(2): 182-189. DOI: [10.18182/tjf.1653518](https://doi.org/10.18182/tjf.1653518)

Yönelik Kyoto Protokolü vb.) geliştirilmiştir (Hakverdi, 2020; Aydın ve Akyol, 2024). Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru önde gelen çevresel problemlerin başında, biyolojik çeşitlilik kaybı ve yok olması kendini göstermektedir. Yapılan birçok bilimsel çalışma, küresel değerlendirme ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına kendini adanmış küresel kuruluşlar (WWF, IUCN vb.) biyoçeşitliliğin ekosistemlerin işlevleri ve hizmetleri için gerekli olduğu ve canlı çeşitliliğinde yaşanacak kayıpların ciddi sonuçları olabileceği konusunda, tüm taraflarda (birey, topluluk, hükümet, devlet, birlik vs.) bir anlayış gelişmesine yardımcı olmuştur (Ash ve Jenkins, 2007; Skogen vd., 2018). Nihayetinde biyolojik çeşitlilik kaybına ilişkin duyulan endişeler ve oluşan hassasiyet, uluslararası ve çok katılımcılı seviyede düzenlenen ve önemli bir tarihsel zirve olan 1992 yılı BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio de Janeiro), yasal bir çerçeve sunan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin (The Convention on Biological Diversity (CBD)) imzalanmasını sağlamıştır (Wood vd., 2000). BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin temel amacı; sürdürülebilir şekilde biyolojik çeşitliliğin korunmasını, genetik kaynakların kullanımını ve sağladığı faydaların dünyada tüm taraflar için eşit ölçekli paylaşımını içeren ulusal/uluslararası strateji, eylem ve programların geliştirilerek sürecin yönetilmesinden oluşmaktadır (Leveque ve Mounolou, 2023). Neredeyse evrensel bir katılımı ortaya çıkan CBD, biyolojik çeşitliliğin korunması için "Korunan Alanlar (KA)" temel bir mekanizma olarak tanımlayarak sözleşmenin in-situ koruma başlığı altında (8. madde) "*Biyolojik çeşitliliğin korunması için özel önlemlerin alınması gereken alanlar veya korunan alanlar sisteminin oluşturulmasını*" tüm taraflar için vurgulamıştır (The Secretariat for CBD, 2011; MacKinnon vd., 2015).

Korunan alan uygulamaları her ne kadar çok eski tarihlere dayansa da 19. yüzyılın sonlarından itibaren günümüz anlayışıyla oluşturulmaya başlanmıştır (Yücel ve Babuş, 2005; Yeşil, 2016; He ve Min, 2022). 1872 yılında dünyanın ilk milli parkının ilan edilmesinin ardından (ABD-Yellowstone Milli Parkı) birçok kıtada (Kuzey Amerika, Avrupa, Avustralya ve Güney Afrika), öncelikle ikonik manzaralara veya yaban hayatına sahip yerleri korumak amacıyla birçok korunan alan oluşturulmuştur (Kurdoğlu, 2007; Gurney vd., 2023). Korunan alan sayıları ve kapsama alanı devam eden süreçte giderek artmıştır. Yaklaşık 30 yıl önce ortaya çıkan CBD'den buyana ise KA'lar (milli park, doğa rezervleri, yabanıl alanlar, tabiat anıtı, habitat/tür yönetim alanı vb.) katlanarak genişlemiştir. Ancak küresel olarak artan kapsamına rağmen korunan alanların, tür ve ekosistem kayıplarını istenilen ölçüde azaltılmasını ve durdurulmasını sağlayamadığı da bilimsel araştırmalarca ortaya konulmaktadır (Alkan ve Korkmaz, 2009; Butchart vd., 2010; Lemieux vd., 2022; Cook, 2024).

Korunan alanlar yaklaşık bir asırdır biyolojik çeşitlilik koruma stratejisinde birincil tercih olmasına rağmen, biyolojik çeşitliliğin azalmakta olduğu gerçeği koruma hedeflerine ulaşılmasında bu araçların yeterli olmadığını ortaya koymuş ve yeni araçlar geliştirilmesi için çeşitli girişimler başlatılmıştır. Yapılan bilimsel çalışmalar, resmi tanımları ve statüleri olan geleneksel alan bazlı koruma (KA (milli park, doğa rezervleri, vahşi doğa alanları vb.) ile gerçekleştirilen doğa koruma çalışmalarının haricinde, günümüzde biyolojik çeşitliliğin etkili bir şekilde ve yerinde korunmasını, diğer bir ifadeyle in-situ korumanın sağlanabildiğini belirlemiştir (IUCN-WCPA Task Force on

OECMs, 2019; Dudley ve Stolton, 2020). Sonuç olarak son yıllarda yasal olarak bir koruma statüsüne sahip olmasa da mevcut alan yönetimi (birincil ve/veya ikincil yönetim amacı koruma veya hiçbir yönetim amacı ve amacı koruma olmayan) sayesinde biyolojik çeşitliliğin yerinde ve sürdürülebilir korunmasını sağlayan birçok saha olduğu ve bunda koruma topluluğunca yeni bir koruma yaklaşımı olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir. "Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemleri (Other Effective Area-Based Conservation Measures (OECMs))" olarak ifade edilen bu yeni koruma anlayışı küresel boyutta gelişmeye başlamıştır (Laffoley vd., 2017; Lemieux vd., 2022). Bu gelişmeler ışığında Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine (BMBÇS) (UN Convention on Biological Diversity (UNCBD)) taraf olan ülkeler, biyolojik çeşitliliğin korunması ve belirlenen küresel amaç ve hedeflere ulaşma amacı olarak geleneksel KA uygulamalarının yanına OECMs'leri de ilave ederek koruma araçlarını genişletmişlerdir (Jonas vd., 2021).

Bu çalışmanın amacı; dünyada alan bazlı korumada yeni bir paradigma olan OECMs kavramını irdeleyerek, mevcut durumu ortaya koymak ve özellikle korunan alanlardan farklı olarak biyolojik çeşitliliği koruma yaklaşımını değerlendirmektir. Ayrıca, OECMs'lerin ülkemiz açısından uygulanabilirliğini ortaya koyarak sahip olduğumuz zengin biyolojik çeşitliliğin daha geniş alanlarda, insan-doğa uyumu içerisinde sürdürülebilirliğinin desteklenmesi amaçlanmıştır.

2. Diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri (OECMs)-Kavramsal çerçeve

Biyolojik çeşitliliğin korunması özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde küresel çevre politikalarının ana konularından biri olmuştur. Geleneksel olarak, milli parklar ve doğa rezervleri gibi "Korunan Alanlar (KA)" uygulamaları, biyolojik çeşitliliğin korunması için ilgili tüm taraflarca genellikle ilk seçenek olmuştur (He ve Min, 2022; Adams vd., 2023). Ancak son zamanlarda türleri ve ekosistemleri tam olarak korumak için ölçek, bağlantı ve yönetim açısından KA'ların yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır (Dudley vd., 2018; Garcia vd., 2022; Dalton vd., 2023). Diğer yandan resmi statülü korunan alanlar haricinde yönetimin birinci amacının koruma olmadığı veya hiçbir amacın doğrudan koruma hedefi olarak belirlenmediği bazı alanlardaki yönetim mekanizmalarının (yerli bölgeleri, özel araziler, topluluk tarafından yönetilen alanlar ve korumanın amaçlanmadığı veya ikincil bir etki olarak ortaya çıktığı diğer arazi kullanımları vb.) yerinde ve uzun vadeli biyolojik çeşitliliği koruma çıktısı sağladığı değerlendirilmiştir (Dudley vd., 2018; He ve Min, 2022). Böylelikle korumaya yönelik daha esnek ve kapsayıcı bir yaklaşım sunan OECMs'ler ortaya çıkmıştır. Diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri, biyolojik çeşitliliğin korunmasında bir paradigma değişimini temsil etmekte ve koruma sonuçlarının elde edildiği çeşitli kara ve deniz alanlarını kapsayacak şekilde resmi statülü korunan alanların ötesine geçmektedir (Cook, 2024). Geleneksel korunan alanların küresel koruma hedeflerine ulaşmadaki sınırlamalarına yanıt olarak ortaya çıkan bu fikir; 2020 yılına kadar karasal ve iç su alanlarının en az %17'sinin ve deniz ve kıyı alanlarının %10'unun "**Korunan Alanlar**" ve "**Diğer Etkili Alanlar**" yoluyla korunmasını amaçlayan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) kapsamındaki Aichi Biyolojik Çeşitlilik Hedeflerinin (Hedef 11) kabul edilmesiyle resmi olarak tanınmıştır (CBD, 2010). KA ile

OECM'leri birbirinden ayıran en temel özellik ise KA'ların birincil hedefi koruma iken, OECM'in birincil hedefi koruma olabileceği gibi, farklı bir yönetsel bir faaliyetin yan ürünü olarak da biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik sonuçlar sağlayabilmesidir (Jonas vd., 2017; Maxwell vd., 2020; Alves-Pinto vd., 2021;). Özetle; KA'da hedef/amaç koruma iken OECMs'lerde çıktı, koruma olmaktadır. Öncesinde korunan alanlar vasıtasıyla yapılan koruma çabaları artık resmi koruma alanı ağının dışında bulunan ve biyoçeşitliliğin korunması açısından önemli sonuçlar elde edilen OECMs sahaları ile genişlemiştir.

Her ne kadar 2010 yılında OECMs'ler yeni bir koruma anlayışı olarak kabul görmeye başlasa da bu aracının resmi bir tanımdan yoksun olması küresel ölçekte alan uygulamalarının yavaş ilerlemesine neden olmuştur. Bu durumun farkına varan CBD ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN)) gibi koruma örgütleri, OECM'lerin nasıl tanımlanacağı ve küresel koruma stratejilerine nasıl entegre edileceği konusunda tartışmalar başlatmıştır (Jonas vd., 2018). Özellikle CBD teknik rehberlikler oluşturmak için IUCN'i ortak çalışmaya davet etmiştir. IUCN 2014 yılından itibaren bir görev ekibi kurarak ilgili konu hakkında birçok araştırma, toplantı, bilimsel çalışma yapmış ve çıktılar doğrultusunda oluşturmuş olduğu raporları, önerileri ve hazırladığı taslak rehberleri BMBÇS taraflarına sunmuştur (Jonas vd., 2018; Donald vd., 2019). Nihayetinde 2018 CBD Taraflar Konferansı'nda (COP 14), OECM'lere ilişkin ilk net tanım ve uygulama kılavuzu hazırlanmıştır (CBD, 2018).

Korunan alanlar haricinde, uzun vadeli olarak biyolojik çeşitliliğin etkili bir şekilde ve yerinde korunmasını sağlayan "Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemleri (OECMs)" 14. Taraflar Konferansı'nda;

"Biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için olumlu ve sürdürülebilir uzun vadeli sonuçlar elde edecek şekilde, ilişkili ekosistem işlevleri ve hizmetlerinin uygulanabilir olduğu yerlerde, kültürel, manevi, sosyo-ekonomik ve yerel olarak ilgili diğer değerlerle idare edilen ve yönetilen, korunan alanlar dışında kalan coğrafi olarak tanımlanmış bir alan." olarak tanımlanmıştır.

Benzer şekilde, diğer etkili alan tabanlı koruma önlemi terimi, korunan bir alan içinde olmayan, adil yönetim ve idare altında, uzun vadeli biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlayan coğrafi bir alanı tanımlar. OECM'ler, Yerli halklar ve yerel topluluklar, devlet kurumları, sektörel aktörler, özel kuruluşlar ve bireyler de dahil olmak üzere çeşitli hak sahipleri ve aktörler tarafından yönetilebilir (WWF, 2025). Bu tanımlar, OECM'lerin geleneksel korunan alanlardan farklı olduğunu, öncelikle koruma (birincil amaç) için belirlenmediklerini, ancak yine de biyoçeşitliliğin korunmasına etkili bir şekilde katkıda bulunduklarını vurgulamaktadır. KA tanımı incelendiğinde, koruma hedeflerinin belirlenmesi ve bu alanların coğrafi olarak tanımlanması açıkça ifade edilmektedir. Hatta IUCN, korunan alan tanımında; alan yönetiminin uzun vadeli olmasını ve doğanın korunmasına yönelik daha açık bir hedef içermesi gerektiğini ön plana çıkarmaktadır (Dudley, 2008). IUCN için, yalnızca ana amacın doğayı uzun vadeli korumak olduğu alanlar korunan alanlar olarak kabul edilmekle birlikte, aynı düzeyde başka hedefleri (kültürel, manevi, turistik vb.) olan birçok alan da korunan alan olarak kabul edilmektedir (Stolton ve Dudley, 2010; Dudley ve Stolton, 2016). Ancak, çatışma durumunda IUCN önceliği doğa korumaya vermektedir (Lausche, 2011). OECM'lere örnek olarak; yerli topluluklar tarafından yönetilen kutsal doğal alanlar, gemi enkazları, ticari/üretim faaliyetlerine konu edilmeyen doğal orman alanları, sörf bölgeleri, balıkçılık düzenlemelerinin bir sonucu olarak koruma sonuçlarının elde edildiği sürdürülebilir balıkçılık bölgeleri, biyoçeşitlilik odaklı yönetim ile özel mülkiyete ait araziler, kısıtlı insan faaliyetleri nedeniyle biyolojik çeşitliliğin korunduğu askeri bölgeler veya tampon alanlar verilebilmektedir. OECM'ler dört yönetim türünün (devlet, özel, yerli ve topluluk ve ortak yönetim) tümü tarafından yönetilebilir ve biyoçeşitliliği içeren ve içermeyen yönetim hedeflerinden doğabilmektedir. OECMs olarak tanınacak bir sahada biyoçeşitliliğin korunması ile sonuçlanabilecek üç farklı yönetim amacı karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda olumlu koruma çıktısı sağlayabilecek koruma yaklaşım türlerine Çizelge 1'de yer verilmiştir (Jonas vd., 2017; 2024).

Çizelge 1. OECMs'lerde etkili koruma sağlayan yaklaşım türleri

Table 1. Types of approaches that provide effective protection in OECMs

Koruma yaklaşımı	Açıklama
Birincil koruma	Saha, IUCN'nin KA tanımının tüm prensiplerini karşılar, ancak herhangi bir nedenle alandan sorumlu yönetim yetkilisi veya yetkilileri alanın resmi olarak tanınmasını veya rapor edilmesini istemeyebilir. Örnek; bazı durumlarda yerli halklar ve yerel topluluklar, yönettikleri yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip alanların korunan alan olarak belirlenmesini veya hükümet tarafından korunan alan verisi olarak kaydedilmesini istemeyebilir. Ayrıca bir alanın, OECM kriterlerini karşılaması durumunda yönetim yetkilisi, alanın OECM olarak tanınmasını engelleme veya buna izin verme hakkına sahiptir.
İkincil koruma	Alandaki aktif yönetiminin birincil hedefi biyoçeşitlilik sonucu içeren bir çıktı olmayabilir. Bu hedef ikincil bir yönetim hedefi olarak belirlenebilir. Örneğin; kalıcı havza koruma politikaları ve yönetimine sahip alanlar öncelikli olarak biyoçeşitliliği koruma dışındaki amaçlar için yönetilse bile, havzalardaki biyolojik çeşitliliğin etkili bir şekilde korunmasıyla sonuçlanabilir. Ayrıca "Korunan Alanlar" veya diğer alanlar arasında ekolojik bağlantı sağlamayı başaran sahalardan biyoçeşitliliği yüksek olan ve dolayısıyla yaşayabilirliklerine katkıda bulunanlar da OECM olarak nitelendirilebilir.
Yardımcı koruma	Alanda, yönetim hedeflerinin hiçbirisi biyolojik çeşitliliğin korunmasını amaçlamasa da yönetim faaliyetlerinin bir yan ürünü olarak yerinde koruma sağlayan alanları ifade eder. Örneğin; gemi enkazları, petrol boru hattı, sörf merkezleri, askeri sahalara, kutsal alanlar vb.

Ayrıca bir alanın OECM olarak tanınması ve koruma faydaları sağladığından emin olmak için belirli kriterleri karşılaması gerekir. IUCN-WCPA Kılavuzuna (2019) göre, OECM'leri tanımlamak için 4 temel kriter aşağıda açıklanmıştır (IUCN-WCPA Task Force on OECMs, 2019; Hoesen vd., 2023):

Alan şu anda korunan alan olarak tanınmamaktadır: Korunan alanlar olarak belirlenmiş veya korunan alanlar içinde yer almayan alanların OECM olarak tanınması veya rapor edilmesi gerektiği anlamına gelir.

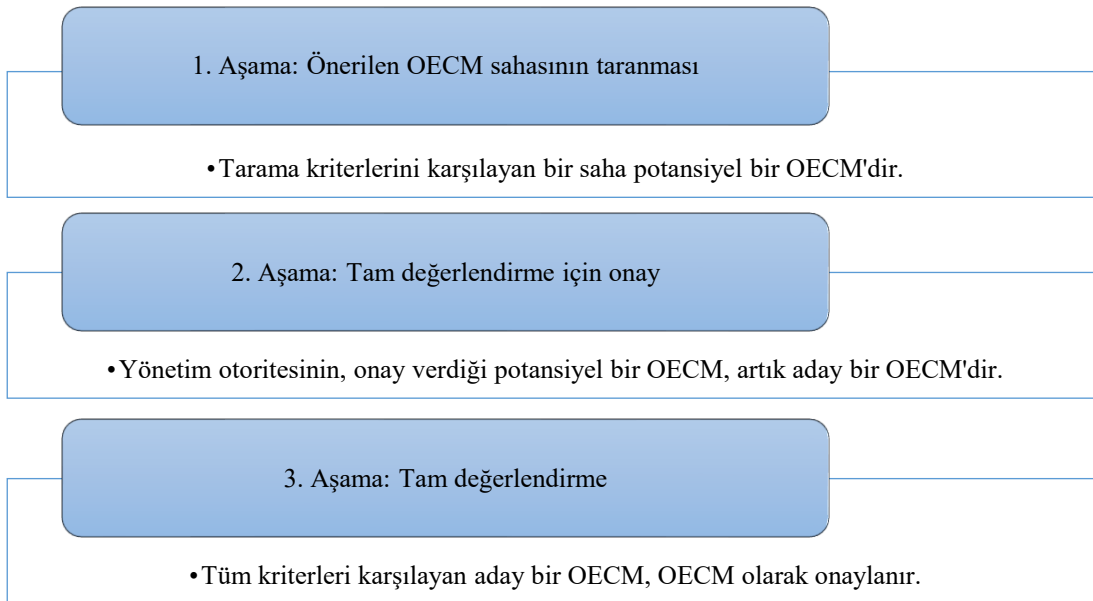
İdare ve yönetim: Alan, hükümetleri, yerli halkları, yerel toplulukları, özel kuruluşları veya birden fazla paydaş arasındaki iş birliklerini içerebilen tanımlanabilir bir yönetim sistemi tarafından yönetilmelidir. Alanın pozitif ve sürekli uzun vadeli biyolojik çeşitlilik sağlayacak şekilde yönetildiğini belirtir. Ayrıca bir OECM, haritalarda tanımlanabilen ve yönetim makamları tarafından tanınan net sınırlara sahip olmalıdır.

Etkili ve uzun vadeli koruma sonuçları: Biyoçeşitliliğin korunması kasıtlı olmalı veya mevcut yönetimin dolaylı bir sonucu olmalıdır. Bu sonuçlar uzun vadede sürdürülebilir olmalı ve ani veya öngörülebilir bozulmaya maruz kalmamalıdır (IUCN-WCPA Task Force on OECMs, 2019). OECM'ler koruma açısından önem taşıyan türleri ve habitatları desteklemeli, ekosistem işlevlerine katkıda bulunmalı ve Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi (2022) gibi küresel koruma öncelikleriyle uyumlu olmalıdır.

İlişkili ekosistem işlevleri ve hizmetleri ile kültürel, manevi, sosyo-ekonomik ve yerel olarak ilgili diğer değerler: OECM'ler, kilit türlerin ve habitatların korunması ve biyolojik çeşitliliğin yönetiminin kültürel, manevi sosyo-ekonomik ve yerel olarak ilgili diğer değerler ve uygulamaların bir parçası olarak gerçekleştirilebileceği alanları içerir.

Bir OECM'in tanımlanabilmesi için temel 4 kriterin altında, 26 alt kriterden oluşan 10 kategorili saha düzeyinde bir değerlendirme sistemi bulunmaktadır (CBD, 2018). Bir alanın OECMs olarak değerlendirilebilmesi için 26 alt kriteri karşılayan üç aşamalı bir tarama ve değerlendirme sürecini tam olarak karşılaması gerekmektedir. Özellikle üçüncü aşama biyolojik çeşitlilik değerlerinin birçok uluslararası normda karşılanmasını ve kanıtlanmasını içeren detaylı bir tam değerlendirme sürecine sahiptir. Bu aşamaları geçen bir saha ise OECM olarak onaylanır (Şekil 1) (Jonas vd., 2024). Tüm aşamaları başarı ile geçen OECMs sahalarının "The UN Environment Programme-World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC)" tarafından yönetilen ve geliştirilen "World Data Other Effective Area-Based Conservation Measures (WDOECM)" veri tabanına tekliflerinin yapılması ile de uluslararası süreç tamamlanmaktadır.

Sonuç olarak, Aichi hedefleri 2020 yılında son bulsa da Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi (2022) günümüzde daha da iddialı bir hedef belirlemiştir. 2030 yılına kadar dünya kara ve okyanuslarının %30'unu korumak (30x30) ve bunu başarmak için esnek koruma fırsatları sağlayan OECMs'ler geleneksel KA'ları tamamlayan kilit bir mekanizma olarak gündemini korumaktadır (CBD, 2022).

Şekil 1. OECMs değerlendirme süreci

Figure 1. OECMs assessment process

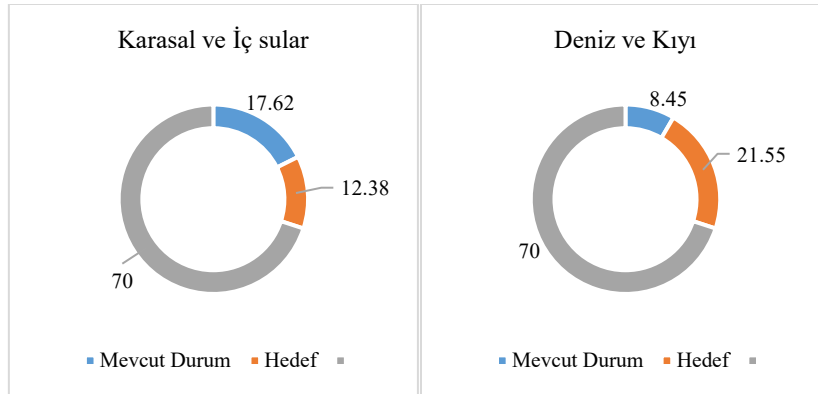
3. Diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri

OECM'ler son yıllarda uluslararası koruma hedeflerine ulaşmak için önemli bir araç haline gelmiştir. Yeni koruma aracının önemi özellikle Aichi Biyoçeşitlilik Hedefleri (2011-2020) ve Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi (2022) bağlamında daha da belirginleşmiştir (CBD, 2010; 2018; 2022). OECM'ler, resmi koruma ağlarının dışındaki etkili biyoçeşitlilik alanlarını tanıyarak ve entegre ederek koruma kapsamının genişletilmesine yardımcı olmuştur (Jonas vd., 2014; 2024; Adams vd., 2023). Ayrıca OECM'ler sadece yaban hayatına ve ekosistemlere fayda sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda insan refahını da artırmaktadır. Birçok OECM korumayı sürdürülebilir tarım, balıkçılık ve ormancılıkla bütünleştirerek yerel toplulukların biyolojik çeşitliliği korurken doğal kaynaklardan yararlanmaya devam edebilmelerini desteklemektedir (IUCN-WCPA Task Force on OECMs, 2019). Kutsal alanlar ve geleneksel avlanma alanları gibi yerli halkın öncülük ettiği koruma çabaları ise biyolojik çeşitliliği bir yandan korurken, kültürel ve manevi faydalar sağlamaktadır. OECM'ler bozulmamış ekosistemleri koruyarak iklimi düzenlemeye, karbon depolamaya, sel ve kuraklık gibi aşırı hava olaylarının risklerini azaltmaya da yardımcı olmaktadır. 2015 yılında kabul edilen ve 2030 yılına kadar yoksulluğun azaltılmasından çevrenin korunmasına, barış ve adaletten güçlü kurumlara kadar uzanan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) kapsamında, 11 hedef ile OECMs'lerin arasında güçlü bağlantı kurulmaktadır. Biyoçeşitliliğin korunmasıyla açıkça bağlantılı çeşitli SKH'lerin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesinde (SKH 15-Karasal Yaşam, SKH 14-Sudaki Yaşam, SKH 2-Açlığa Son, SKH 6-

Temiz Su ve Sıhhi Koşullar, SKH 13-İklim Eylemi, SKH 1-Yoksulluğa Son, SKH 3-Sağlıklı Bireyler, SKH 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, SKH 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, SKH 11-Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları, SKH 16-Barış, Adalet ve Güçlü kurumlar) OECMs'lerin kilit bir role sahip olacağı değerlendirilmektedir (Dudley vd., 2022).

Diğer yandan Dünya, entegre koruma planlamasına doğru ilerledikçe, bütüncül bir koruma geleceği açısından OECM'lerin rolü daha da önemli hale gelmektedir. Korunan alanlar ve OECM'lerden oluşan bir ağ, daha geniş ve birbirine bağlı koruma alanları yaratacaktır (Mackinnon vd., 2021; Marnewick vd., 2021). Parçalanmış habitatları birbirine bağlayarak ekolojik bağlanabilirliği arttıracak ve yerli toplulukları, özel sektör aktörlerini ve yerel paydaşları da dahil ederek yönetim yaklaşımlarını çeşitlendirecektir. Koruma etkisini katı koruma bölgelerinin ötesine taşıyarak biyoçeşitliliğin çoklu arazi kullanım türlerinde gelişmesini sağlayan OECMs'lerin, biyolojik çeşitliliğin korunmasına diğer bir ifadeyle yaşamın korunmasına çok önemli katkılarda bulunmakta olduğu değerlendirilmektedir (Jonas ve Sandwith, 2019; Jonas vd., 2021).

Biyolojik çeşitliliğe yönelik tehditleri azaltmak için uygulamada olan OECMs'ler karasal ve deniz alanlarında artmaya devam etmektedir. Yapılan son çalışmalara göre 2019 yılından itibaren raporlama sürecine giren OECMs'ler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi Hedef 3 için küresel ilerlemeye karasal koruma kapsama alanında %1.18, deniz koruma kapsama alanında %0.11 oranında katkıda bulunmaktadırlar. Karasal ve iç sular için KA ve OECM toplamı %17.62, deniz ve kıyı KA ve OECM toplamı ise %8.45'tir (Şekil 2) (UNEP-WCMC ve IUCN, 2025).

Şekil 2. Küresel koruma hedefi (%30) kapsamında mevcut ilerleme
Figure 2. Current progress towards the global conservation target (30%)

4. Sonuç ve öneriler

OECM'lerin ortaya çıkışı küresel koruma politikalarında önemli bir değişimi temsil etmektedir. Korunan alanlar önemini korumakla birlikte, OECM'ler resmi KA ağları dışındaki etkili koruma çabalarını tanıyarak biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki kritik boşlukları doldurmakta ve koruma çabalarına katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca küresel koruma çabalarının genişletilmesi için kapsayıcı ve uyarlanabilir bir çerçeve sunan OECMs'ler; esnekliği, yönetim çeşitliliği, korumayı sürdürülebilir arazi kullanımıyla bütünleştirme becerisini ekolojik etkinlik ilkelerinden ödün vermeden sağlayarak, biyolojik çeşitliliği koruma hedeflerine ulaşmada değerli bir araç haline gelmektedir. Dünya 30x30 gibi iddialı koruma hedeflerine doğru ilerlerken, OECM'lerin ulusal ve uluslararası stratejilere entegre edilmesi hem biyoçeşitliliğin hem de insan refahının korunması açısından önem taşımaktadır.

“Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemleri” olarak adlandırılan bu yeni koruma anlayışı küresel boyutta gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmeler kapsamında CBD'ye taraf olan ülkeler, biyolojik çeşitliliğin korunması ve belirlenen küresel hedeflere ulaşma aracı olarak geleneksel KA uygulamalarının yanına OECMs'leri de (2010 yılında) ekleyerek yeni koruma araçları geliştirmeye çalışmaktadırlar. Dünyanın dört bir yanında uygulamaya geçen bu yeni koruma anlayışının ülkemizde de biyolojik çeşitliliği korumak adına, ilan edilen geleneksel KA araçlarının yanına ilave edilmesiyle koruma ağının genişletilmesi önem arz etmektedir. Konu ülkemiz için yeni olmakla birlikte taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler kapsamında karasal sistemlerden orman ekosistemleri için de bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede Muğla İli özelinde yapılan “Doğa Korumada Yeni Bir Paradigma Olan Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemlerinin (OECMs) Türkiye İçin Değerlendirilmesi” başlıklı doktora çalışması devam eden önemli bir çalışmadır. Yapılan bu çalışmanın ilk sonuçlarına göre ve çok az sayıdaki diğer çalışmalardan hareketle, Türkiye’de OECMs tanımı ve kriterlerini karşılayabilecek karasal ve deniz alanlarının bulunabileceği değerlendirilmektedir (Tosunoğlu vd., 2022). Ancak OECMs'lerin ulusal ölçekte tanımlanmasını ve raporlanmasını sağlayacak politikaların, mevzuatın ve kılavuzların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda biyolojik çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi adına hem uygulayıcılar hem de kurumlar arasında yetki karmaşasına neden olmadan, konu ile sorumlu bir kurum belirlenerek tüm çalışmaların tek elden yürütülmesi önem taşımaktadır. Ülkemizde biyolojik çeşitliliğin korunması adına resmi mevzuat gereği birçok görevi bulunan ve özellikle korunan alanların yönetiminden sorumlu kamu kuruluşu olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün koruma ağlarının genişletilmesi kapsamında OECMs'ler ile ilgili (tüm taraflarla iş birliği içerisinde) her türlü iş ve işlemlerden sorumlu kuruluş olması, ilgili kurumun teşkilat yapısı, uzmanlık alanı ve kurumsal tarihi göz önüne alındığında doğru bir politika olacağı tarafımızca değerlendirilmektedir.

Son olarak önemle üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise OECM'lerin, Hedef 3'ün kritik bir parçası olan korunan alanlara bir alternatif ya da onların yerine geçecek bir unsur olmadığıdır. OECM'lerin belirlenmesi ve raporlanması; korunan alanların belirlenmesi, adil ve etkin bir şekilde yönetilmesi yerine değil, mevcut koruma ağına destek olması ve geliştirilmesine katkı sunmayı

hedeflemektedir. OECM'ler, korunan alanlarla karşılaştırılabilir öneme sahip biyolojik çeşitlilik sonuçları sağlamalı ve bu alanları tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Bu nedenle değerlendirmeye alınacak bir OECMs alanının; ekolojik temsile katkısına, karasal ve deniz koruma alanları arasında daha geniş bir bağlantı oluşturmaya, biyolojik çeşitlilik ve ilgili ekosistem işlevleri ve hizmetleri için önemli alanların kapsamına/entegrasyonuna, yönetim etkinliğine ve eşitlik gerekliliklerine sahip olduğu doğrulanmalıdır.

Açıklama

Bu çalışma, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı'nda hazırlanan “Doğa Korumada Yeni Bir Paradigma Olan Diğer Etkili Alan Bazlı Koruma Önlemlerinin (OECMs) Türkiye İçin Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Adams, V.M., Chauvenet, A.L.M., Stoudmann, N., Gurney, G. G., Brockington, D., Kuempel, C.D., 2023. Multiple-use protected areas are critical to equitable and effective conservation. *One Earth*, 6(9):1173-1189. doi: 10.1016/j.oneear.2023.08.011.
- Alkan, H., Korkmaz, M., 2009. Korunan alanların yönetiminde yaşanan sosyo ekonomik odaklı sorunlara ilişkin bir değerlendirme. II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, Şubat 19-21, Isparta, 13-22.
- Alves-Pinto, H., Geldmann, J., Jonas, H., Maioli, V., Balmford, A., Latawiec A.E., Crouzeilles, R., Strassburg, B., 2021. Opportunities and challenges of other effective area-based conservation measures (OECMs) for biodiversity conservation. *Perspectives in Ecology and Conservation*, 19(2):115-20. doi: 10.1016/j.pecon.2021.01.004.
- Ash, N., Jenkins, M., 2007. Biodiversity and Poverty Reduction; The Importance of Biodiversity for Ecosystem Services. UNEP-WCMC, Cambridge.
- Aydın, Y., Akyol, A., 2024. Biyoçeşitliliğin yerinde korunmasına yönelik yeni bir küresel araç: OECMs. *Çevre ve Sürdürülebilirlik: Yerelden Küresele* (Ed., Mısı, M.), BİDGE Yayınları, Ankara s. 57-109.
- Butchart, Stuart H.M., Walpole, M., Collen, B., Strien, A.V., Scharlemann, Jörn P.W., Almond, Rosamunde E.A., Baillie, Jonathan E.M., Bomhard, B., Brown, C., Bruno, J., Carpenter, Kent E., Geneviève M.C., Chanson, J., Chenery, A.M., Csirke, J., Davidson, N.C., Dentener, F., Foster, M., Galli, A., Galloway, J.N., Genovesi, P., Gregory, R.D., Hockings, M., Kapos, V., Lamarque, J.F., Leverington, F., Loh, J., McGeoch, M.A., McRae, L., Minasyan, A., Morcillo, M.H., Oldfield, Thomasina E.E., Pauly, D., Quader, S., Revenga, C., Sauer, J.R., Skolnik, B., Spear, D., Stanwell-Smith, D., Stuart, S.N., Symes, Andy., Tierney, M., Tyrrell, T.D., Vié, J.C., Watson, R., 2010. Global biodiversity: Indicators of recent declines. *Science*, 328(5982):1164-68. doi: 10.1126/science.1187512.
- CBD, 2010. COP decision X/2 the strategic plan for biodiversity 2011-2020 and the aichi biodiversity targets. The Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.pdf>, Erişim: 16. 02. 2025.
- CBD, 2018. COP decision 14/8 (CBD) protected areas and other effective area-based conservation measures. The Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-08-en.pdf>, Erişim: 16. 02. 2025.
- CBD, 2022. COP decision 15/4 Kunming-Montreal global biodiversity framework. The Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-04-en.pdf>, Erişim: 16. 02. 2025.

- Cook, C.N., 2024. Progress developing the concept of other effective area-based conservation measures. *Conservation Biology*, 38: e14106. doi: 10.1111/cobi.14106.
- Dalton, D.T., Berger, V., Adams, V., Botha, J., Halloy, S.R.P., Kirchmeir, H., Sovinc, A., Steinbauer, K., Svara, V., Jungmeier, M., 2023. A conceptual framework for biodiversity monitoring programs in conservation areas. *Sustainability*, 15(8): 6779. doi: 10.3390/su15086779.
- Donald, P.F., Buchanan, G.M., Balmford, A., Bingham, H., Couturier, A.R., de la Rosa, G.E., Gacheru, P., Herzog, S.K., Jathar, G.N., Kingston, D., Marnewick, G., Maurer, L., Reaney, Shmygaleva, T., Sklyarenko, S., Stevens, C.M.D., Butchart, S.H.M., 2019. The prevalence, characteristics and effectiveness of Aichi Target 11's "Other Effective Area-Based Conservation Measures" (OECMs) in key biodiversity areas. *Conservation Letters*, 12: e12659. doi: 10.1111/conl.12659.
- Dudley, N., Jonas, H., Nelson, F., Parrish, J., Pyhälä, A., Stolton, S., Watson, J.E.M., 2018. The essential role of other effective area-based conservation measures in achieving big bold conservation targets. *Global Ecology And Conservation*, 15. doi: 10.1016/j.gecco.2018.e00424.
- Dudley, N., Kettunen, M., Gorricho, J., Krueger, L., MacKinnon, K., Oglethorpe, J., Paxton, M., Robinson, J., Sekhran, N., 2022. Area-based conservation and the sustainable development goals: A review. *Biodiversity*, 23(3-4): 146-51. doi: 10.1080/14888386.2022.2150313.
- Dudley, N., Stolton, S., 2016. Protected area diversity and potential for improvement. In: *Protected Areas: Are They Safeguarding Biodiversity?* (Ed: Joppa, L.N., Bailie, Jonathan E.M., Robinson J.). John Wiley & Sons, UK, pp:34-48.
- Dudley, N., Stolton, S., 2020. *Leaving Space for Nature: The Critical Role of Area-Based Conservation*. Routledge, London and New York, USA.
- Dudley, N., 2008. Guidelines for applying protected area management categories. IUCN, Gland, Switzerland.
- Garcia, S.M., Rice, J., Himes-Cornell, A., Friedman, K.J., Charles, A., Diz, D., Appiott, J., Kaiser, M.J., 2022. OECMs in marine capture fisheries: Key implementation issues of governance, management, and biodiversity. *Frontiers in Marine Science*, 9:920051. doi: 10.3389/fmars.2022.920051.
- Gurney, G.G., Adams, V.M., Alvarez-Romero, J.G., Claudet, J., 2023. Area-Based conservation: Taking stock and looking ahead. *One Earth*, 6(2): 98-104. doi: 10.1016/j.oneear.2023.01.012.
- Hakverdi, A.E., 2020. Türkiye'de sürdürülebilir orman yönetimi kriter ve göstergelerinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 21(3): 332-343. <https://doi.org/10.18182/tjf.691776>
- He, S., Min, Q., 2022. The origin, practice and evolvement of conservation-compatible idea. *Shengtai Xuebao*, 42(15): 6041-53. doi: 10.5846/STXB202104020854.
- Hoesen, J., Bagshaw, D., Elliott, J., Haas, C.A., Kelly, J., Lazaruk, H., MacKinnon, D., Lemieux, C.J., 2023. Assessing the effectiveness of potential protected areas and OECMs in conserving biodiversity against subsurface resource extraction impacts. *Biological Conservation*, 283: 110134. doi: 10.1016/j.biocon.2023.110134.
- IUCN-WCPA Task Force on OECMs, 2019. *Recognising and Reporting Other Effective Area-Based Conservation Measures*. Protected Area Technical Report Series. 3. IUCN, Gland, Switzerland.
- Jonas, H.D., Ahmadi, G.N., Bingham, H.C., Briggs, J., Butchart, S.H.M., Cariño, J., Chassot, O., Chaudhary, S., Darling, E., Degemmis, A., Dudley, N., Fa, J.E., Fitzsimons, J., Garnett, S., Geldmann, J., Golden Kroner, R., Gurney, G.G., Harrington, A.R., Himes-cornell, A., Hockings, M., Jonas, H.C., Jupiter, S., Kingston, N., Lee, E., Lieberman, S., Mangubhai, S., Marnewick, D., Matallana-tobón, C.L., Maxwell, S.L., Nelson, F., Parrish, J., Ranaivoson, R., Rao, M., Santamaría, M., Venter, O., Visconti, P., Waithaka, J., Painemilla, K.W., Watson, J.E.M., Von Weizsäcker, C., 2021. Equitable and effective area-based conservation: Towards the conserved areas paradigm. *Parks*, 27(1): 71-84. doi: 10.2305/IUCN.CH.2021.PARKS-27-1HJ.en.
- Jonas, H. D., Barbuto, V., Jonas, H.C., Kothari, A., Nelson, F., 2014. New steps of change: Looking beyond protected areas to consider other effective area-based conservation measures. *Parks*, 20(2): 111-27. doi: 10.2305/IUCN.CH.2014.PARKS-20-2HDJ.en.
- Jonas, H.D., Lee, E., Jonas, H.C., Matallana-Tobon, C.K., Wright, S., Nelson, F., Enns, E., 2017. Will "Other Effective Area-Based Conservation Measures" increase recognition and support for ICCAs?. *Parks*, 23(2): 63-78. doi: 10.2305/iucn.ch.2017.parks-23-2hdj.en.
- Jonas, H., Sandwith, T., 2019. *Towards Recognising, Reporting and Supporting OECMs: Report of the Fourth Expert Meeting of the IUCN-WCPA Task Force on Other Effective Area-Based Conservation Measures*. IUCN, Gland, Switzerland.
- Jonas, H.D., MacKinnon, K., Dudley, N., Hockings, M., Jessen, S., Laffoley, D., MacKinnon, D., Matallana-Tobón, C.L., Sandwith, T., Waithaka, J., 2018. Editorial essay: Other Effective Area-Based Conservation Measures: From Aichi Target 11 to the Post-2020 Biodiversity Framework. *Parks: The International Journal of Protected Areas and Conservation*, 24(Special issue):9-16.
- Jonas, H.D., Wood, P., Woodley, S., 2024. *Guidance on Other Effective Area-Based Conservation Measures (OECMs)*. IUCN, Gland, Switzerland.
- Kurdoğlu, O., 2007. Dünyada doğayı koruma hareketinin tarihsel gelişimi ve güncel boyutu. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1): 59-76.
- Laffoley, D., Dudley, N., Jonas, H., MacKinnon, D., MacKinnon, K., Hockings, M., Woodley, S., 2017. An introduction to "Other Effective Area-Based Conservation Measures" under Aichi Target 11 of the convention on biological diversity: Origin, interpretation and emerging ocean issues. *Aquatic Conservation-Marine And Freshwater Ecosystems*, 27: 130-37. doi: 10.1002/aqc.2783.
- Lausche, B., 2011. *Guidelines for Protected Areas Legislation*. IUCN, Gland, Switzerland.
- Lemieux, C.J., Kraus, D.T., Beazley, K.F., 2022. Running to stand still: the application of substandard oecms in national and provincial policy in Canada. *Biological Conservation*, 275: 109780. doi: 10.1016/j.biocon.2022.109780.
- Leveque, C., Mounolou, J.C., 2023. *Biyçeşitlilik, Biyolojik Devrimler ve Koruma*. Palme Yayınevi, Ankara.
- MacKinnon, D., Lemieux, C.J., Beazley, K., Woodley, S., Helie, R., Perron, J., Elliott, J., Haas, C., Langlois, J., Lazaruk, H., Beechey, T., Gray, P., 2015. Canada and aichi biodiversity target 11: Understanding "other effective area-based conservation measures" in the context of the broader target. *Biodiversity and Conservation*, 24(14): 3559-81. doi: 10.1007/s10531-015-1018-1.
- Mackinnon, K., Mrema, E.M., Richardson, K., Cooper, D., Gidda, S.B., 2021. Editorial essay: Protected and conserved areas: Contributing to more ambitious conservation outcomes post-2020. *Parks*, 27(1): 7-12. doi: 10.2305/IUCN.CH.2021.PARKS-27-1KM.en.

- Marnewick, D., Stevens, C.M.D., Jonas, H., Antrobus-wuth, R., Wilson, N., Theron, N., 2021. Assessing the extent and contribution of oecms in south africa. *Parks*, 27(1): 57-70. doi: 10.2305/IUCN.CH.2021.PARKS-27-IDM.en.
- Maxwell, S.L., Cazalis, V., Dudley, N., Hoffmann, M., Rodrigues, A.S.L., Stolton, S., Visconti, P., Woodley, S., Kingston, N., Lewis, E., Maron, M., Strassburg, B.B.N., Wenger, A., Jonas, H.D., Venter, O., Watson, J.E.M., 2020. Area-based conservation in the twenty-first century. *Nature*, 586(7828): 217-27. doi: 10.1038/s41586-020-2773-z.
- Skogen, K., Helland, H., Kaltenborn, B., 2018. Concern about climate change, biodiversity loss, habitat degradation and landscape change: Embedded in different packages of environmental concern?. *Journal for Nature Conservation*, 44: 12-20.
- Stolton, S., Dudley, N., 2010. Arguments For Protected Areas: Multiple Benefits For Conservation and Use. Earthscan, London and Washington, DC, UK.
- The Secretariat for CBD., 2011. Convention on Biological Diversity Text and Annexes. CBD, Canada.
- Tosunoğlu, Z., Kartal, E., Güner, E., 2022. Urla ve adalar civarı diğer etkili alan bazlı koruma tedbirleri (Oecm) değerlendirme raporu (S.S. Urla iskele su ürünleri kooperatifi av sahası ve e-mezat verileri kapsamında). https://www.surkoopekutuphane.org/yayinlar/URLA-OECM.pdf?utm_source, Erişim: 25.03.2025
- UNEP-WCMC, IUCN. 2025. Explore protected areas and OECMs by, protected planet. <https://www.protectedplanet.net/en>, Erişim: 05.02.2025.
- WWF, 2025. Worldwildlife. <https://www.worldwildlife.org/stories/oecms-a-new-paradigm-for-area-based-conservation>, Erişim: 25.03.2025
- Wood, A., Stedman-Edwards, P., Mang, J., 2000. The Root Causes of Biodiversity Loss. Routledge, UK and USA.
- Yeşil, M., 2016. Doğa koruma yaklaşımlarındaki değişimlerin dünyada ve Türkiye'deki tarihsel süreci. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(10): 867-76.
- Yücel, M., Babuş, D., 2005. Doğa korumanın tarihçesi ve Türkiye'deki gelişmeler. *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü DOA Dergisi*, 11: 151-75.